

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри менеджменту
бізнесу і адміністрування
Протокол №11 від 13.01.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Перший проректор

Василь ОТЕНКО

**ЕТИКА БІЗНЕСУ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)**

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Міжнародний менеджмент

Статус дисципліни	<i>обов'язкова</i>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>

Розробники програми:
к.е.н., професор

Каріна НЕМАШКАЛО

к.е.н., професор

Олеся ЯСТРЕМСЬКА

Завідувач кафедри
менеджменту, бізнесу
і адміністрування

Тетяна ЛЕПЕЙКО

Гарант програми

Інна ДИБАЧ

**Харків
2025**

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Етика бізнесу» є засвоєння здобувачами вищої освіти мовної культури та міжкультурних особливостей мовного етикету, сутності соціально відповідального бізнесу, техніки ділового спілкування, вербальних та невербальних засобів спілкування, іміджу компанії та ділової людини.

Завданнями навчальної дисципліни є:

придбання знань про психологічні та етичні особистісні якості учасників ділового спілкування з урахуванням міжкультурних особливостей;

придбання знань про моральні вимоги до взаємин ділових людей (бізнесменів, підприємців, керівників і управлінців);

вміння діяти на основі етичних міркувань (мотивів) та соціально-відповідально;

вміння демонструвати лідерські якості та поведінкові навички

придбання знань про сучасні технологічні вимоги до основних форм ділового спілкування - бесід і переговорів, службових нарад, ділове листування;

придбання знань про моральні принципи, норми і правила етикету.

Предметом навчальної дисципліни є теоретико-методологічні підходи до проблем культури ділового спілкування та бізнес етики.

Об'єкт навчальної дисципліни є етичні аспекти, що пов'язані з бізнесовою діяльністю, такі як моральні принципи, цінності і норми, етичні проблеми та дилеми, які виявляються в бізнес-середовищі.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен володіти здобувач вищої освіти
РН 4	СК 10, СК 12
РН 6	СК 10
РН 8	ЗК 13, СК 11
РН 9	СК 15
РН 11	СК 11
РН 12	ЗК 15, СК 6, СК7, СК14
РН 13	ЗК14
РН 14	ЗК 15, СК 13
РН 15	ЗК 13, СК 6, СК 14

РН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.

РН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

РН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

РН 9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.

- РН 11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.
- РН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.
- РН 13. Спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами.
- РН 14. Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.
- РН 15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та оцінювання.
- ЗК 13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК 14. Здатність працювати у міжнародному контексті.
- ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- СК6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
- СК 7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
- СК 10. Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації.
- СК 11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.
- СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.
- СК 13. Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.
- СК 14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.
- СК 15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Етика бізнесу як наука та дисципліна

Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і завдання

1.1. Природа та сутність етики бізнесу. Роль етики в бізнесі. Ділова етики її складові елементи. Визначення етичних норм та моралі.

1.2. Принципи в сфері ділових відносин. Принципи ділової етики в Україні та у міжнародному середовищі. Етико-психологічні основи взаємин керівника і підлеглих. Визначення стандартів поведінки. Три моделі ділового спілкування.

1.3. Етика і соціальна відповідальність. Змість понять: відповідальність, соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність. Види відповідальності в менеджменті. Рівні соціальної відповідальності. Різновиди соціальної відповідальності: моральна, релігійна, дисциплінарна, політична, правова(юридична) тощо.

1.4. Доброчесність та її значення. Поняття академічної доброчесності та її складові. Порушення академічної доброчесності. Види плагіату. Правила дотримання академічної доброчесності.

Тема 2. Мовна культура ділового спілкування

2.1. Культура мовлення. Правильна мова та культура мовлення. Визначення понять ділової розмови та культури ділового мовлення. Вимоги та особливості до ділової розмови. Визначення діалогічного, полілогічного та монологічного мовлення. Основні типи діалогічного, полілогічного та монологічного мовлення.

2.2. Засоби виразності мови. Риторичний інструментарій ділового мовлення. Лексичні та синтаксичні засоби виразності мови. Спеціальні прийоми залучення уваги в діловій розмові. Техніка мовлення та її застосування. Правило дванадцяті.

2.3. Бар'єри у спілкуванні та засоби їх подолання. Різновиди, форми та рівні ділового спілкування. Бар'єри у спілкуванні: сприйняття і розуміння, взаємодії, комунікації. Засоби подолання бар'єрів. Взаємодія у період стресу.

Тема 3. Невербальні засоби спілкування

3.1. Особливості невербальної мови. Вербальний та невербальний компоненти в спілкуванні. Вроджені та набуті жести. Особливості невербальної мови та її функції.

3.2. Характеристика невербальних засобів спілкування. Міміка та емоційні стани людини. Чотири типу жестів та їх застосування. Основні жести ділової людини. Невербальні засоби в досягненні успіху.

Змістовий модуль 2 Культура та засоби спілкування, імідж ділової людини

Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій

4.1. Мовний етикет та його значення в бізнесі. Поняття мовного етикету. Значення мовного етикету в бізнес-середовищі. Форми мовного етикету: вітання, звернення, знайомство, запрошення, привітання, комплімент, прощання.

4.2. Особливості застосування форм мовного етикету в міжнародному середовищі. Застосування форм мовного етикету в сучасному бізнесі. Міжнародний етикет. Міжкультурні особливості мовного етикету.

Тема 5. Технології ведення ділових переговорів

5.1. Перемовини та особливості етапів переговорного процесу. Місце переговорів в сучасному бізнесі. Основні етапи проведення переговорів. Основні критерії ведення перемовин. Пророботка переговорного процесу. Місце та порядок проведення перемовин.

5.2. Сучасні технології ділових переговорів. Техніка та тактика ведення перемовин. Стратегії перемовин та їх застосування. Особливості ведення переговорів у несприятливих умовах. Тривалість переговорів.

5.3. Поняття ефективного слухання. Сутність поняття ефективного слухання. Правила ефективного слухання. Практика застосування ефективного слухання в переговорному процесі.

Тема 6. Могутність іміджу

6.1. Визначення поняття імідж та його складові. Визначення поняття імідж людини, Визначення поняття імідж компанії. Два золотих правила іміджу.

6.2. Побудова позитивного іміджу. Побудова позитивного іміджу людини та організації. Фактори впливу на формування позитивного іміджу організації та особистості. Критерії вибору моделі поведінки.

6.3. Створення майстер-плану. Майстер-план іміджу компанії. Складові майстер-плану та їх зміст.

Тема 7. Етика дистанційного спілкування.

7.1. Етикет дистанційного спілкування у форматі конференцій. Zoom етикет. Правила створення ефективного ділової зустрічі в дистанційному форматі.

7.2. Правила дистанційного листування. Ефективне ділове листування. Основні правила оформлення електронного листування.

7.3. Особливості бізнес-спілкування у соціальних мережах. Етикет ділового спілкування в соціальних мережах: Facebook, Instagram. Збереження та підтримка ділового іміджу в соціальних мережах.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять

Назва теми	Зміст
1	2
Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і	Кейс-метод «Етичні дилеми бізнесу» Тренінг з доброчесності.

завдання	Виконання завдання щодо аналізу етичного кодексу університету.
Тема 2. Мовна культура ділового спілкування	Ділова гра «Мовна культура спілкування». Тренінг з використання лексичних та синтаксичних виразів мовлення.
Тема 3. Невербальні засоби спілкування	Тренінг з невербальних засобів спілкування. Семінар на тему: Особливості невербальних засобів спілкування сучасного менеджера. Робота у команді: «Невербальні засоби спілкування сучасного менеджера».
Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій	Тренінг «Мовний етикет сучасної людини». Презентація «Особливості мовного етикету країни» (обрати країну)
1	2
Тема 5. Технології ведення ділових переговорів	Тренінг «Ділові переговори»
Тема 6. Могутність іміджу	Семінар за темою: Особливості формування іміджу ділової людини. Тренінг з складання імідж-плану компанії. Робота у команді: «Складання імідж-плану компанії (обрати компанію)»
Тема 7. Етика дистанційного спілкування	Практика дистанційного спілкування. Тренінг «Особливості ділового дистанційного спілкування»

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1. Етика бізнесу як наука і дисципліна: об'єкт, предмет і завдання	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел та нормативної бази України. Підготовка до практичних занять. Написання есе
Тема 2. Мовна культура ділового спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 1-2).
Тема 3. Невербальні засоби спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Командна робота. Підготовка до семінару.
Тема 4. Етика мовного етикету в системі комунікацій	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Підготовка презентації за обраною темою. Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 3-4).
Тема 5. Технології ведення ділових переговорів	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять.
Тема 6. Могутність іміджу	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел.

	Підготовка до практичних занять. Командна робота. Підготовка до семінару
Тема 7. Етика дистанційного спілкування	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел. Підготовка до практичних занять. Написання есе Підготовка до письмової контрольної роботи (тема 5-7).

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено у робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни «Етика бізнесу» для реалізації визначених компетентностей освітньої програми та активізації освітнього процесу на лекційних/практичних заняттях передбачено застосування наступних методів навчання та викладання: проблемні лекції (теми 1, 4, 5), ділові ігри (теми 2), семінар-дискусія (тема 3, 6), тренінг (тема 1 – 7), кейс-метод (теми 1), індивідуальна дослідницька робота під час виконання есе (тема 1); презентації (тема 2, 4).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах диференційованого заліку або заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: компетентнісно-орієнтовані завдання (67 балів); письмові контрольні роботи (33 бали).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Рекомендована література

Основна

1. Балджи М. Д. Етика бізнесу: навчальний посібник / М. Д. Балджи. – К.: ФОП Гуляєва В. М., 2021. – 332 с.
2. Калюжка Н. С. Етика професійного і ділового спілкування: навчально-методичний посібник. / Н. С. Калюжна. – К.: ФОП Гуляєва В. М., 2022.–228с.
3. Самоменеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. К. Василик, О. В. Майстренко, К. Р. Немашкало та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 150 с. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26376>

Додаткова

4. Андрійченко Ж. О. Digital етикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення / Ж. О. Андрійченко, Т. П. Близнюк, О. В. Майстренко // Економіка та суспільство. – 2021. – № 34. – Режим доступу:<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27642>
5. Близнюк Т. П. Бізнес-етика та ділові комунікації в контексті теорії поколінь / Т. П. Близнюк, О. В. Майстренко, Ж. О. Андрійченко // Науковий погляд: економіка та управління. – 2022. – №1 (77). – С. 44-50. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27653>
6. Майстренко О. В. Етика комунікації працівників у соціальних мережах та її вплив на імідж компанії / О. В. Майстренко, Ж. О. Андрійченко, Т. П. Близнюк // Економіка та суспільство. – 2022. – Вип. 38. Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27628>
7. Ястремська О. О. Етика бізнесу та критичне мислення як складові розвитку підприємств / О.О. Ястремська // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24 листопада 2023 р. : тези допов. - Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. - С. 901 – 905 Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30680>
8. Bos J. Research Ethics for Students in the Social Sciences / J. Bos – 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-48415-6>.
9. Frischhut M. The Ethical Spirit of EU Values: Status Quo of the Union of Values and Future Direction of Travel / M. Frischhut. – 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-12714-4>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

10. Джобс С. Уроки лідерства. [Електронний ресурс]. / Стів Джобс та ін. – Режим доступу: <https://bookmate.com/books/ZttTpL>
11. Електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
12. Електронний каталог Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com>.
13. Немашкало К.Р. Етика бізнесу // Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8541>
14. Ястремська О.О. Етика бізнесу // Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=12849>